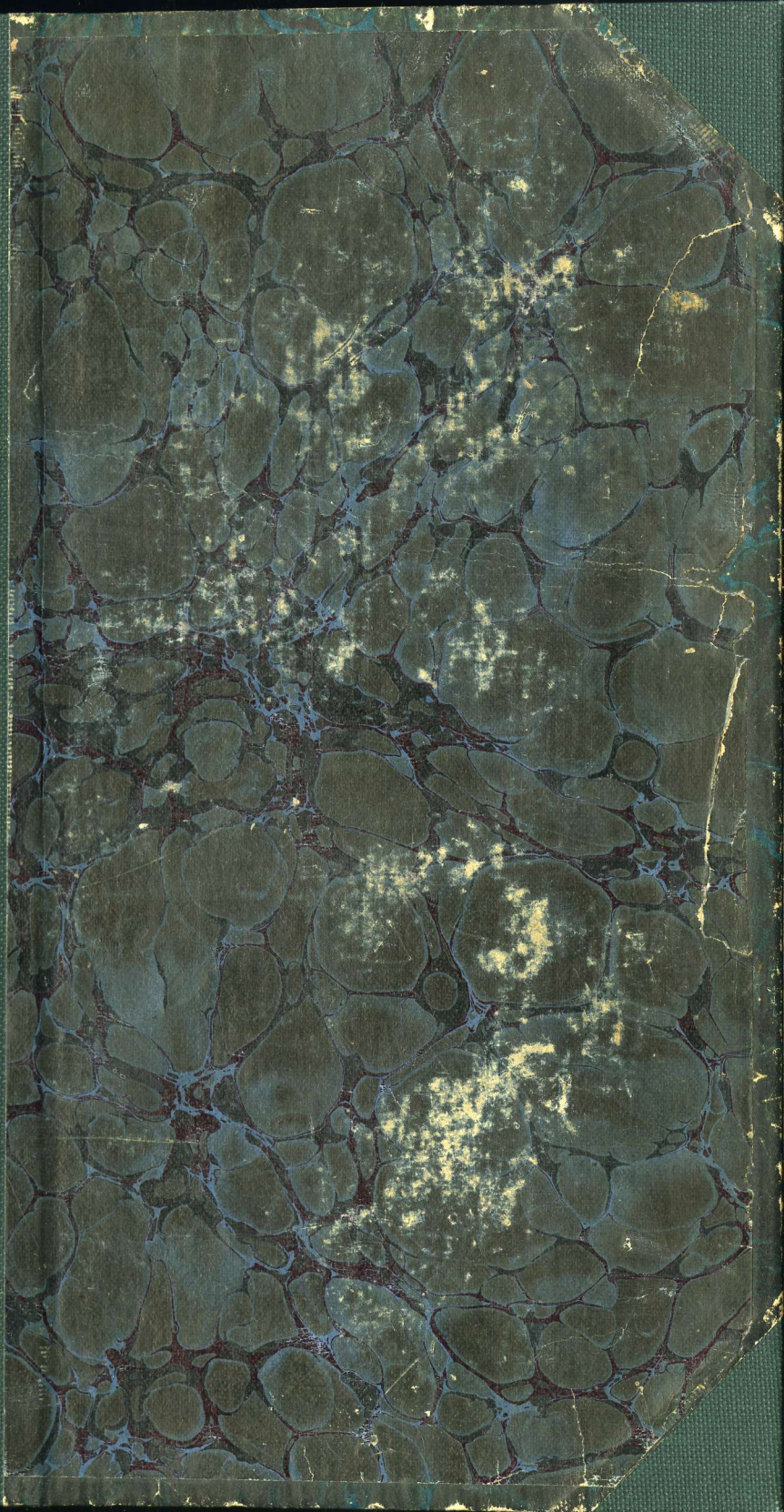

Politikai
röpiratok.

32.

52
238

12

DEÁK FERENCZ

EMLÉKE

AZ

UDVARHELYSZÉK ALVIDÉKE ÁLTAL,

1876. február 7-én,

SZÉKELY-KERESZTURON

RENDEZETT

POLGÁRI GYÁSZÜNNEPÉLYEN.

ÍRTA ÉS ELMONDOTTA

KOZMA FERENCZ,

állami tanítóképezdei igazgató-tanár.

11.

SZÉKELY-UDVARHELY.

NYOMATOTT BECSEK DÁNIELNÉL.

1876.

DEPT. OF THE INTERIOR

WATER RESOURCES DIVISION

WATER RESOURCES DIVISION

Lement a nap

. Sötét az éj.

Petőfi.

... Az ember millióinak szemében gyász köny ül.

Vörösmarty.

... Be kelle hát a magyar történelem e szomoru napjának is következnie, melyen **Deák Ferencz** emlékének ünnepet szentel a polgári kegyelet!.. Századunk maholnap visszaveszi minden nagyjait és dicsőit, kikkel oly gazdagon megáldott vala. Első tizede az új csillagok feltünésének fényes hajnala volt, nekünk alkonyára a csillaghullás szomoru látványa jutott. . . Nemzeti nagyságunk Propyleum-oszlopai közül, ime, a legerősebb is porba omlék. A sors hullámai által csapdalt államhadjó hatalmas árbocza megdőlt. És mi gyászba öltözve, önnön szívünk dobbanásait hallgatjuk; megdőbbenve s összefutva, mint a pásztort veszitett nyáj, mint a vezér nélküli hadsereg az ütközet pillanatában. . . Könynyektől homályosult szemcink előtt elborul a látkör; tétovázó lábaink alatt meging a föld — s nagy fájdalomk némaságán kiül a kétségbeejtő kérdés: vajjon mi lesz imádott hazánkból nála nélkül?! Nála nélkül, kit a gondviselés Mózesül küldött volt Árpád nemzetének megszabadtására! Nála nélkül, ki a csipkebokor szózatát több mint félszázadon át hordá lelkében, s hirdeté bölcseségének ajkain! Nála nélkül, ki Solon-ként törvényt adott nemzetének s most eltávozik, hátrahagyván alkotásaival nagy

nevének emlékét! Oh mily lesújtó, oh mily megrendítő e gondolat: nála nélkül! Oh mily fájdalom egy nemzet árvaságának érzete! Mily megható látvány egy gyászba öltözött nép, porba omló könnyüinek özönében!

S e nép Te vagy, oh nemzetem! E fájdalomnak, a méltó gyásznak örökösei mi vagyunk egyen-egyen! E könyvek a mi hálánknak drága gyöngyei! Hadd hulljanak, omoljanak azok, mert méltóbbért soha nem hulltanak! A hálakönnyekek nemcsak a letűnt nagyot dicsőítik, hanem egyszersmind kuforrásai a nemes érzelmeknek, az önfeláldozó hazaszeretnek. A háladatosság és kegyelet nem érzéketlen szivek öröksége, — s magában véve is oly erkölcsi erő, mely lelkeinket és tetterőnket azon magasztos czélok felé ragadja, melyeknek megvalósítására Deák Ferencz egész életét áldozta.

S ez életnek zárkövénél méltán seregelt össze nemzete, mert e nemzetet ő egész életén át lelkében hordozá. Szenvedéseink és fájdalmaink nagy bizományosa volt ő, soha meg nem törve, soha kétségbe nem esve; a jognak és igazságnak pajzsát erős kezekkel tartva fejünk felett akkor is, midőn népét a reménytelenség és csüggedés keserű mámora a tetszhalálnak dermesztő jégkarjai közzé bilincselte. Midőn még a nagyok és erősek elfojló lélekzetére is a nemzeti halál és megsemmisülés érzetének sötét szárnyai vontak gyászleplet: élt és tiltakozott az enyészet ellen a nemzet benne központosult lelkiismerete és őrszelleme. És a jog e megtestesült szelleme lassan-lassan magukhoz téríté a csüggedőket. A megdermedt tagok rendre feloldódtak; az elhúmult ajkakon fölzengett ismét a reménynek biztató hangja; szivében mindenki újult vérlüktetést érzett: s a nemzet erőteljesebb léptekkel mint valaha, lépett vissza sírjának széléről, sietve a megifjodás munkájának küzdterére. Vezére itt is ő vala, sötét éjeink őrlélke.

Ő, a béke és jog szelid és komoly apostola, szellemi és erkölcsi nagyságának kétségbevonhatatlan fenségével és megbízhatóságával megegyengeté útját és megveté alapját az uralkodó és népe között megingott bizalomnak s oly viszonyt teremtett közöttük, minőt történelmünk utolsó 300 esztendeje alatt híjába keresünk. E viszony egymagában is oly érdem, mely elég volna az ő nevének halhatatlanítására. Állami életünk utolsó 8 évének történetét sokan bírálták, és bírálhatták különböző szempontokból. Találhattak sok kifogásolni valót; de van egy körülmény, miben minden magyar megnyugvással találhat biztosítékot egy jobb jövő iránt, — s ez az, hogy sz. István koronája alkotmányosabb és jóakaratusabb főt századok óta nem díszesített, mint jelenleg. Ilyen jogar alatt sok tévedés helyrehozható, sok mulasztás kipótolható, ha van bennünk életerő.

Mennyi sikertelen küzdelmébe, mennyi véráldozatába került e nemzetnek a bizalmatlanság, a szétágazó törekvés fent és alant! . . De vessünk fátyolt a multakra — vala egyik jelszava szellemhősünknek! S neki sikerült is megvalósítani e jelszót. Ő volt az, ki páratlan bölcsességével és jellemének tiszteletet parancsoló hatalmával be tudá bizonyítani és megf. ghatóvá tenni a korona előtt, hogy a nemzetet, melynek vezére egy Deák Ferencz, hiu ábránd nem vezeti, s hogy az, míg egyfelől a jog terén bevárja a halált, de nem tágit, addig másfelől oly komoly odaadással ragaszkodik alkotmányos királya és szerződéseseihez, mely megérdemli a tartalék nélküli bizalmat és a szabadságot.

És e meggyőződés érvényre juttatása oly békés diadala nemzetünknek, minőt a sors a hódító- és szabadsághősöknek évszázadokon keresztül is alig juttat. S Deák Ferencz nagyságának gyakorlati megtestesülését e tény vési be kitöröl-

hetetlen betűkkel történelmünk lapjaira, — nem csupán azon történelembé, melyet a könyvtárak fognak rejteni, hanem abba különösen, mely lelkeinkben él s mely utódokról utódokra száll a hála és kegyelet ajkain, míg a Kárpátok ölében egyetlen magyar szó hirdeti fajunk lételet.

Deák Ferencz a magyar nemzet volt. S ha, mitől Isten óvjon, az ő szelleme és erényei egykor belőlünk kihálnának: akkor mi megszüntünk az élő nemzetek soraiban említettnei.

Azt mondják, és méltán, hogy a ki az ő élettörténetét akarja megírni, annak századunk utolsó 40 évének nemzet-történetét kell megírnia. Neki személyes élettörténete nincsen. A mi az ő születése és halála közzé esik, az mind a nemzeté, mert az ő életelve a volt: a hazáért mindent, saját személyéért semmit!

Ha tehát az ő életére egy futó visszapillantást vetünk, ezt csak azért teszszük, hogy röviden érintsük azt a hatást, melyet ő történelmünk fejlődésére gyakorolt.

Született Zalamegyében, Söjtörben, 1803 október 17-én, régi nemes családból, melynek egyik őse jogéletünk egyik halhatatlanja, a magyar „Corpus juris“ nagynevű szerzője volt. Ifju koráról ez ideig még csak annyit tudunk, hogy gymnasiumi tanulmányait Kőszegen kezdette, Keszthelyen, Pápán folytatta s Nagy-Kanizsán végezte. A jogot Győrben tanulta, Pesten jurátuskodott s ügyvédi cenzurát tett. Hazament s megyéjében előbb tiszteletbeli ügyész, majd árvaszéki jegyző, utóbb elnök — s végre táblabíró lett. S ezt jól jegyezzük meg: Magyarország legnagyobb és legmodernebb államférfia egy táblabírói székből emelkedett ki! E táblabíró azonban 52 vármegyének, azaz egész Magyarországnak (tiszteletbeli) táblabírája volt.

Az 1825-iki országgyűlés képezi kiindulási pontját századunk magyar reformjainak. Két nagy eszméért indult itt meg a küzdelem: a magyar alkotmány tiszteletben tartására kényszeríteni a bécsi kormányt, s benn meghonosítani a közteherviselést. Mintegy 20,000 nemesi családnak minden előjogait megosztani a 15 millió főnyi néppel s osztozni egyszersmind ennek közadózási terheiben! E merész eszméért való küzdelemben tünt fel legelőször Zalamegye márkálisain az ifju Deák Ferencz, sokszor életveszélyes támadásoknak is kitéve a „nem adózunk“ jelszónak harcosaitól. Itt éle-síté szellemének azon fegyvereit, melyekkel megjelenván az 1832—6-iki országgyűlésen, mint megyéjének képviselője, 29 éves korában, oly hatalmas és megragadó beszédeket tartott a közteherviselés és a szabadság harczát vivó szerencsétlen Lengyelország érdekében, hogy párthivei és ellenfelei egyaránt a parlamenti látkör feljövő napját ismerték el benne. S önként nyitottak utat előtte a vezéri polczra oly fényes csillagai is a parlamentnek, mint egy Nagy Pál, Kölcsey, Pázmándy, Beöthy Ödön és Klauzál — s Deákot csakhamar az ellenzék vezéréül tekintette országgyűlés és kormány. Ez országgyűlést haraggal oszlatá el az udvar, de már az 1839-ikén kénytelen volt belátni a nádornak Deákkal tartott értekezletén, hogy engedni kell — s így 1840-ben király és országgyűlés kiengesztelődve a bölcs, tapintatos, de ép oly erélyes vezérllet alatt — az új elvek szentesítették s a haladás biztos alapja megvettetett.

A 40-es évek künn az országban úgy, mint a parlamentben nevezetes reformeszméket érleltek meg, milyenek: a sajtószabadság, felekezetek egyenjogúsága, a városok képviseleti joga s mindenféle kiváltságok eltörlése. E kérdésekben Deák mind a radikális reformokért küzdött.

Jött aztán 1848. gr. Batthányi Lajos, kinek nevét magyar ember kegyelet nélkül ajkaira nem veheti, csak azon feltét alatt alakítá meg az első magyar ministeriumot, ha Deák is helyet foglal benne. Ő el is vállalta az igazságügyi tárczát, nevével örök fényt adván ez állásnak, — s megalakotta az esküdtszéki eljárásra vonatkozó törvényt. De a békés alkotások csakhamar megakadtak . . . A többit tudja minden ember . . . Deák utolsó szerepe e lázas napokban a volt, hogy egy küldöttség élén Windisgratztzet alkudozást kísértsen meg; de azt felelék, hogy „lázadokkal nem alkuszunk“! Deák tehát látva, hogy az ő szerepe lejárt, Zalába, jószágára vonult vissza.

A szabadságharcz lezajlása után jöttek az üldözésnek szomorú napjai Azonban Deákot jogi és történelmi tanulmányaiban még a vérszomjas Haynau se háborgatta. E tiszta fényhez a sötét árny nem merészelt közeledni A tíz évi kényuralom emberei többször kísértették meg vele egyezkedni, de mindannyiszor siker nélkül, mivel ő mindig az alkotmányt követelte vissza csonkítatlanul. Az 1860-iki országgyűlésen is a jogfolytonosságot, az 1848-iki intézmények helyreállítását jelölte ki azon térnek, melyen a nemzet kész uralkodójával kiegyezni. Erre újabb öt évi várakozás következett.

1865-ben írta ama híres husvét-i cikket, mely a 67-iki kiegyezéshez vezetett. A többi napjaink tényei voltak Mig az országos üléseket látogathatta, mint Pest-belváros állandó képviselője, ő intézte, vagy döntötte el sorsát minden törvényhozási fontosabb ügyeknek.

Erejének és bölcseségének fölénye a legnehezebb és bonyolultabb kérdések bámulatos egyszerű taglalásában és megoldásában állott. Ez a nagyok szellemének egyik első rangú tulajdonsága.

„Le style c'est l'homme“ alig találhat valakire inkább, mint rá. Az ő beszédei is, épen mint gazdag lelke volt, tele vannak a szabadelvü eszmék rajával; irányát, épen mint jellemét, a keresetlen egyszerűség és épen azért zamatos magyarság tették vonzóvá és mindenki által hozzáférhetővé; a tiszta, világos és átlátszó gondolatmenet pedig, párosulva a legszigorubb logikai összefüggéssel — a tántorithatlan jogérzet classicus symbolumává avatták azt.

Olvassátok csak tőle, monumentális beszédei mellett, a reformok jellemzését. Milyen könnyü megérteni ebből, hogy a legjobb reform nem az, a mely talán eszményileg legtökéletesebb, hanem a melyik leginkább talál a létező viszonyokhoz. S hogy a reformok természete az, hogy egyik a másikat előkészíti, maga után vonja, — s nem az a legjobb reformer, a ki egyszerre mindent megvalósítani akar, hanem a ki a reformok ama logikai — büntetlenül soha meg nem zavarható — műfolyamát lépésről lépésre tudja kísérni s igazgató szellemevel mindig a legkedvezőbb pillanatban közbelépni.

Ha már most azt követelné valaki: mutassam ki alkotásait rendre s jelöljem ki azok közül a legfontosabbakat, én erre csak azt mondanám, hogy ő örökidőkre szóló alkotásokon soha se törte fejét. A jogot, melynek védelme az ő életelve volt, nem kellett feltalálni, mert az létezik, mint a történelem. Hanem aztán azt védeni és megvédeni oly sikerrel és akkora tekintélylyel, mint ő tevő: ám próbálja meg valaki s ha sikerül, e nemzet hálátlaniránta sem lesz.

Az ő egyes tényei és alkotásai mind a reformok értelmezésénél adott törvény alatt állanak: mindenik képes volt és az ma is — előkészíteni és maga után vonni valami jobbat; mert ő olyan reformer volt, a

ki mindig a létező viszonyokra épített. Ebben áll az ő bölcsesége. Mert ha a jóakarát elég bölcseséggel nem párosul, jó eredmény nem mindig következik nyomain.

Van azonban neki egy változhatatlan, egy tökélyes alkotása is. Egy ölogban feltétlenül hódolt az eszményi tökély utáni váagnak, és ebben sikere, szeretem remélni, századokon át fogja nyomait éreztetni. Egy olyan nemzeti politikai iskolát alapított, mely míg egyfelől a nemzet alkotmányos érdekeit megtámadhatatlan alapokra fektette, — addig másfelől józan komolyságával, bölcs mérsékletével és kipróbált gyakorlatiásával mint a legbecsületesebb és megbízhatóbb politika ismertetettel az egész világ által. S ha van valami, a mi különösen az uralkodóház és a nemzet egyetértését biztosítani képes, úgy az egyedül e politika lehet.

S nem volnék méltó az ügyhöz, a melyet szolgálók, ha figyelmessé nem tennék e helyről azon tényre, hogy a magyar tanügy kedvező fejlődése szorosán összeesik a magyar politikai élet legujabb korszakával. Sőt azt merem állítani, hogy az új irány termékenyebb és áldásosabb egy téren se volt, mint a tanügy terén, — s ennél fogva méltóbb hálával senki se gondolhat annak vezérszemlére, mint mi.

S mintha e nagy szellemet még az emberi természet törvényei is kimélték volna. Lelki erőinek harmóniájában mindvégig egység uralkodott. Az ember nem tudja: legelső beszédeiben szárnyal-e magasabban lelke vagy hatytyudalában. Mert politikai életének hatytyudala volt az, a mivel még egyszer, utoljára fellelkesíté hazáját 1873. jun. 28-án. Az állam és egyház közötti viszony rendezésére adott ebben programot, olyat, mely Európa helyeslését vonta maga után.

E röviden érintett korszaknak alig találjuk párját a magyar történelemben; mert voltak ugyan az elmúlt időkben is nagy és fényes napjai, ünnepelt férfiai Magyarhonnak, de a belfejlődés minden irányában ekkora átalakulást, egy egész ezredév alatt, még csak Szent-István intézményei vontak maguk után. S mindezekre visszatekintve élte alkonyáról, elmondható Deák a classicussal: quorum magna pars fui.

Nagy beszéde után még közel három évig kísérte néma figyelemmel beteg szobájából hazája sorsának fejlődését, míg végre január 28-ikának éjjele reá örök éjje, reánk sötét gyásszá válék.

Javait, valamint életében a szegényekkel osztotta meg, halála utánra is jótékony czélokra rendelte fordíttatni. Arczképeit csupán a pesti árvaház javára engedte árulhatni.

Családot nem alkotott, hogy annál osztatlanabbul szentelhesse egész életét hazájának. A magyar nemzet lett az ő nagy családja, melynek sorsát méltóbb családfőre a gondviselés nem bízhatta. Életünket, vérünket, vagyonunkat és szellemi üdvünk összes javait senki féltékenyebben nem őrizte, mint ő. Mindenünket folytonosan védte, semminket soha nem kockáztatta. S mint a rettenthetlen nagy Hunyady fegyvereit örökös győzelem koszoruzta, úgy valahányszor az ő atyai bölcs tanácsára hallgatánk, mindig előhaladás és béke diadal követte törekvéseinket. S mint Zimony nagy halottját egész Európa meggyászolta s ellensége a hatalmas Sultán is megkönnyezte: úgy ez ujkori Cincinnatus ravatalát is a nemzetek oly osztatlan részvéte környezé, minőhez hasonlóval a béke hőseinek még nem adózott az emberiség. És saját nemzete?.. Oh annak gyászánál, oh annak e soha nem látott temetkezésnél csak fájdalma lehet nagyobb!... De mint a görög és római anyák dicsóult büszkeséggel zárták

szivök mélyére fájalmukat a hazáért elesett fiaik és férjeik fölött: ugy a mi fájalmunk sem a kétségbeesés és megsemmisülés, hanem a nemzeti önbecsérzet és hála imájává magasztosul, hogy ily halottat adhatunk át e földi és tulvilági örökkévalóságnak... Vajha minden század adna egy ily halottat Magyarországnak, kinek koporsóját a kazafiak, élükön királyukkal —, s a honleányok, élükön királynéjokkal koszoruzzák meg! S vajha nemzet és királyi család sokszor és tartósan forrnának ugy össze szivben és lélekben, mint könyüik együtt omlottak és összevegyültek e nagy halottporai és emléke fölött!..

Deák Ferencz életében békitett s halálával testvérekké teszen.

Nem éreztek-e lelketekben e nagy vesztéség után egy névtelen érzést, mely ösztönöz megbánni és elfeledni adott és vett sérelmeket?! Mely azt sugja: hogy, ha a magyar egymást nem szereti és becsüli, kitől várjon becsülést e földön?! Mely arra figyelmeztet, hogy a legerősebbet elveszítők, s a szétvonás által nem szabad még gyengébbekké válnunk!? hogy az ő nagy lelkében irigység és gyűlölködés nem lakozott soha — s az ő emléke sem férhet meg sehol ezekkel egy helyen!?

Figyeljetez e néma hangra, mert a megdicsőültnek e képe előtt lehetetlen, hogy az sziveiteket meg ne mozgassa!...

Ugy van! szivünk hangosabban dobog! Keblünk nemes és önfeláldozó érzelmekkel van telve ez emlék látásán!

S eszünk kérdi: miben rejlik ez igézet? ez ellenállhatlan hatás?

Meghajlás talán ez a szellemi nagyság, a kipróbált és nyugodt bölcsesség előtt?! Ó e tulajdonok tiszteletet paran-

csolnak! s ő birt e tulajdonokkal... Mily mértékben? mit eszközölve általa? Ott az irás, a történelem, olvassátok!

De hisz e nemzetnek voltak még nagy szellemei —, azonban e napnak átható melegét nem érzők soha.

Vagy talán jelleme, szívjósága, önzetlensége?...

Igen, igen! emlékezzünk meg a polgár-erény ántik szépségéről!.. Aristides eltűri a háttérbeszorítottat némán, szóltanul... polgártársai visszahívják az igazságot s hazájok ügyét kezeibe teszik le... Ő birja népének határtalan bizalmát, — rendelkezik Athen vagyonával s nagyságának magaslatán oly szegénységben hal el, hogy temetési költségeit hazájának kell fedeznie!

Szükség-e a magyar Arstides nevét emlitenem?!...

Washington kivivja hazája szabadságát s az oceánon tul megalkotja a világ legnagyobb köztársaságát, leghatalmasabb államát, s annak első elnöke lesz. Népe egy világvárost alapít nevének emlékére s halála jeléül haláláig tartó elnökséggel ruházza fel. De ő visszautasítja e kitüntetést és figyelmezteti népét, hogy az örökös elnökséggel nem szabad a köztársasági kormányformát veszélyeztetni!

Emlitem-e a magyar Washington nevét, ki fizetéses hivatalt soha sem viselt; kitüntetést, jutalmakat, a becsüléssel kivül, se nemzetétől, se királyától soha el nem fogadott, azon választ adván, hogy „hazájáért senki sem tehet többet, mint a mit a köteleesség parancsol, — s a ki e köteleiséget teljesíté, annak nincsen egyéb jutalomra szüksége...“

A valódi nagyság titkát itt, e vonásban látom én fedezve. Nem azért lett Deák F. oly nagygyá, mert egész hosszú életén át távol tartott magától minden külfényt, a hatalom és dicsfény minden külső eszközeit; hanem mert valódilag nagy volt, és ennek philozophusi tudatával birt: azért nem engedheté nevéhez tapadni e hijábalóságokat.

Nagyságának próbaköve se hiányzott: a hatalom. A jellem sorsát ennek birtoka szokta eldönteni. A küzdelemtől a győzelemig hosszú ut van, s csak ha ez bekövetkezett, látjuk tisztán a végezt. És itt sok csalódásnak van kitéve az emberiség! A hatalommal visszaélni, azt önző célokra használni, kizsákmányolni — olyan erős csábinger, mi sokakat szállit le a tisztelet és kegyelet piedestáljáról. . . . Deák F. itt mutatta magát legerősebbnek. . . .

Keressük-e tovább, mi volt benne nagyobb: szelleme, bölcsesége, szivjósága, önzetlensége, jogérzete, loyaltása, honszerelme? Vizsgáljuk-e: melyik ezek közül az, a mi reánk azt a mély és állandó hatást gyakorolja? . . . E kérdésekre egy más kérdéssel felelek: egy Angeló, egy Coreggio műremeke előtt ígézetten állva, szoktatók-e számba venni, mely vonásai a képnek azok, melyekből az a szépség rátok sugárzik? Felteszem, hogy nem, mert a hatás teljessége a kép teljességéből áll elé.

Hagyjuk tehát ez ember-műremeket is, a kegyelet ez ünnepén, megosztatlanul állani lelkeink előtt s engedjük át magunkat az ennek szemlélésén ébredő legszebb és legnemesebb érzelmek hatalmának.

Ezek között első sorban emelkedik föl keblünkből a hála és kegyelet! Hála a mindenhatónak, ki nekünk őt adá. Kegyelet nevének és emlékének, melyet talizmánul adunk át utódról utódra.

De vegyük át az ő nevének emlékével s véssük mélyen lelkünkbe az ő honszerelmét is. E honszerelme a béke odaadó és kitartó munkáját fogja követelni tőlünk, mi nem kisebb a harczok áldozatainál.

De az ő honszerelmét csak az birhatja, ki bir az ő önzetlenségével is. .

Ez mind a kettő nemzeti kincs. Ezekben ő dús örökséget hagyott nemzetének. Osztozzunk meg e hagyatékon. E kincs abban különbözik egyéb kincsektől, hogy a megosztás által növekedik. Olyan mint a gazdag forrás, melyből mentől többet meritenek, annál többet ad. Mentől többet iszunk belőle, annál szomjasabbak vagyunk rá.

Oh jer nemzetemnek apraja, nagyja! Nehogy ez örökséget idegenek hordják szét! Jaj nekünk, ha e földet nálunknál jobban szeretni megtanulnák mások! A Kárpátokig és az Adriáig megfér e kincs a hazában! De ennél szűkebb tér nem is elég neki!

Megálljunk! Hisz ő királyát is úgy szereté, mint hazáját. Legyen tehát az ő hagyatékának teljes felerésze örök időn át Magyarország királyáé és királynéjáé! . . . Ha ők felét birják, nekünk elég a más fele.

S te föld! Magyarhonnak vérrel szentelt föld! mely Rákos közelében nyitád fel kebledet porainak befogadására, adj nyugtot neki 73 év fáradalmai után!

Lebegjen feletted a béke, jólét, egyetértés és szabadság védangyala! S nevezzenek tégedet az idők végtelenéig Deák Ferencz nemzete boldog hazájának!

